

Tuberklar í heila- og mönuserki.

(*Meningitis tuberculosa*) *eins? adv. enýþóðum
Samme Maðde*

Eftir Axel Poulsen.

Sjúkran og hýsor

*ávísar
brotið*

Tuberklar í heila- og mönuserki standast aloftast av spjaðing av nögdum av blóðbornum tuberkulum, blóðeitran av tuberklabacillum kunnu vit nevna hetta. Merkingin av hesi spjaðing er, at hon fer um allan kroppin, og at tuberkarnir ikki eins og í flestu fórum seta seg í ávísar likamspartar. Henda seg kann at tuberklar í beinagrindini uttan um heila og mönu mata seg ígjönum og so statt koma fram af heila- og mönuserki.

Henda blóðborna spjaðing av tuberkulum kemur pathologisk anatomisk til sjónar í öllum likamspörtum sum smáir, ljósir knyklar til stöddar sum högl. Sjúkan vísir seg eitt sindur ymist. Við hvört vilja mönuteberklar taka seg upp beinan vegin og skjótt geva deyðamein, og við hvört kann vera ein hópin long undansjúka, áðrenn mönuteberklar av álvara vísa seg og beina fyri sjúklinginum eftir stuttari tíð, ofta eru tað dagar, kanska vikur um at gera. Í hesi undansjúku kunnu vit við röntgenlýsing ávísa miliertuberklar í lungunum.

Av tí at endin í öllum fórum verður tuberklar í heila- og mönuserki, havi eg nevnt hetta brotið *meningitis tuberculosa*.

Wallgren (1938) gjördi greitt, at tuberklar í heila- og mönuserki hjá börnum eru væntandi skjótt aftan á nýsmittu. Tá ið börnini fingu hesa sjúku, kom hon aloftast 1—2

mánaðir aftan á smittuna, hendingaferð seinri enn 3 mánaðir aftan á tuberkulinvend.

Ustvedt (1938) gjördi greitt, at tuberklar í heila- og mönuserki hjá börnum næstan altíð koma, áðrenn 3 mánaðir eru farnir aftan á smittu og í ongum förum geva seg til sjónar seinri enn 1 ár eftir smittu.

Í tilfarinum hjá *Sigrid Holm* (1947) voru 2298 tuberkulinvend — helvtin tilkomin, helvtin börn — og var einans 1 fólk við meningitis tuberculosa. Hetta var ein 11-ára gamal drongur, sum fekk meningitis 3 mánaðir aftan á vend.

Leitner (1948) fann hjá 160 tilkomnum tuberkulinvendum 3 tilburðir av meningitis. Tey gjördust öll sjúk okkurt um $\frac{1}{2}$ ár aftan á smittuna.

Í tilfarinum hjá *Gedde-Dahl* (1948) voru 272 tuberkulinvend. Av teimum fingu 3 meningitis. 2 gjördust sjúk 3 mánaðir aftan á smittuna. Hetta voru ung fólk. Tað triðja — eitt 5-árs barn — fekk sjúkuna eitt ár aftan á vend.

Egnar royndir.

3,3% Í öllum tilfarinum — tilsamans 517 tuberkulinvend — voru 17 tilburðir við tuberkulum í heila- og mönuserki. Hesir meningitistilburðirnir komu upp í árunum 1937—1946 — eitt tíðarbil, tá ið antibiotisk viðgerð var ikki komin. Hesir tilburðir fingu sostatt onga munandi viðgerð. Allir 17 sjúklingarnir doyðu tí — 15 á sjúkrahúsi, og 2 doyðu heima.

Í trimum av tilburðunum tóku tuberklarnir í heila- og mönuserki seg upp av álvara burtur úr undansjúku (milier-tuberklar). Hesir tríggir sjúklingarnir hövdu verið sjúkir í 2—4 mánaðir, áðrenn meningitis gav teimum deyðamein.

*4,3%
1/3 %* Í hinum 14 tilburðunum var meningitis hövuðssjúkan beinan vegin fólkini gjördust sjúk, og doyðu tey öll eftir 2—3 vikum.

Í einum tilfari av 232 tuberkulinvendum voru 10 tilburðir av meningitis — 2 börn og 8 tilkomin. Hetta gevur ein tittleika av meningitis aftan á vend, sum er 4 %. = *4,3*

Í öllum tilfarinum við 517 tuberkulinvendum voru, sum áður nevnt, 17 tilburðir við tuberkulum í heila- og mönuserki. Av tí at tíðin fyrir vend hjá öllum 17 er gjöll fest, kunna vit ætla um, hvussu skjótt aftan á vendina meningitis er komið hjá hesum tilburðunum.

Eftir tíðarfrestini millum vend og meningitis skipa hesir 17 tilburðirnir seg so (1. talva):

1. TALVA

Tíðarfrest í mánað.	1	2	3	4	5	6	8	10	12	$2\frac{1}{2}$ ár year	3 ár year	Tils. Total
Tilburðir Cases	2	3	2	1	1	3	1	1	1	1	1	17

Tíðarfrest millum vend og meningitis hjá 17 tilburðum — 6 börn og 11 tilkomín.

Period in months between inversion and meningitis in 17 cases, 6 children and 11 adults.

Tey 6 börnini skipa seg so (2. talva):

2. TALVA

Tíðarfrest í mánaðum	1	3	5	8	10	Tilsam. Total
Tilburðir Cases	2	1	1	1	1	6

Tíðarfrest millum vend og meningitis hjá 6 börnum.

Period in months between inversion and meningitis in 6 children.

Hjá teimum 11 tilkomnu var skipanin soleiðis (3. talva):

3. TALVA

Tíðarfrest í mánaðum	2	3	4	6	12	$2\frac{1}{2}$ ár year	3 ár year	Tilsam. Total
Tilburðir Cases	3	1	1	3	1	1	1	11

Tíðarfrest millum vend og meningitis hjá 11 tilkomnum.

Period in months between inversion and meningitis in 11 adults.

*indan 10
Mánuð
greit*

Av hesum sæst, at meginparturin, um 70 % av meningitis-tilburðunum komu áðrenn $1\frac{1}{2}$ ár var runnið aftan á tuberkulin vend. Hjá börnunum komu allir meningitistilburðirnir, áðrenn eitt ár aftan á vend, men hjá teimum tilkomnu komu 9, áðrenn fyrsta árið var farið og 2 tilburðir væl seinri, ávikavist $2\frac{1}{2}$ og 3 ár aftan á smittuna.

Av tí at grundir kunnu vera fyri, at mönu- og heilatuberkarnir komu so seint hjá hesum báðum, skal eg við fáum orðum greiða frá sjúku teirra.

Pregnat?

Tilburður 279/42. Bókhaldari, smittaður við tuberkulum 26-ára gamalur. Hann varð pirkaður 11/11—41 og fyrst í mai 1942, einki kom upp. Gjördist sjúkur við smittuhita 26/6—42. Hitin stóð við í 14 dagar. Röntgenlysing prógvaði stóran högra hilus. 2 mánaðir aftan á smittuna fekk hann vatn á vinstra lunga. Hann var ofta athugdur við röntgen, vatnið hvarv so við og við, einki í lungunum. $1\frac{1}{2}$ ár aftan á smittuna fekk hann áhaldandi lenda-illsku. Árið eftir 17/4—45 sóust tuberklar í geislunum, fimti lendageisli máaður. 5/5—45 verður epididymitis ávist og beinan vegin burturskorin. Rannsókn vísti tuberklar, 30/6—45 knappliga nógvan hita og tekin til meningitis. Av hesi sjúku doyði hann 14 dagar seinri. Tá voru 3 ár runnin, síðan hann varð smittaður.

Pregnat?

Tilburður 349/43. Arbeiðskona, 24 ára gomul, tá hon varð smittað. Fyrst í mai 1943 kom pirkioð ikki upp. Gjördist sjúk 22/5—43, lögð á sjúkrahúsíð í Hayn 27/5—7/7—43. Sjúkuverð á sjúkrahúsínum var tuberklassmitta. Röntgenmynd av lungunum prógvaði stóran högra hilus. 26/4—45 varð hon kannað á tuberklastöðini, tá var einki at finna. 22/11—45 knappliga nógvan hita og tekin til meningitis. Doyði av hesi sjúku 14 dagar seinri á sjúkrahúsínum, $2\frac{1}{2}$ ár aftan á smittuna.

Í fyrra tilburði kunnu mönutuberkarnir ivaleyst vera sprottnir av sjúkuni í ryggjageislunum; tuberkarnir kunnu hava etið seg gjögnum geislarnar og inn í mönuna. Atvoldin kann tó eins væl hava verið blóðbornir tuberklar, serstakliga tá hugsað verður um, at sjúklingurin, stutt áðrenn mönutuberkarnir komu upp, hevði haft epididymitis tuberculosa, ein sjúka ið stendst av blóðbornum tuberkulum.

Í seinra tilburði voru eingi tekin til sjúku í beinagrindini um heila- og mönuserk, og atvoldin til meningitis hevur ivaleyst verið blóðbornir tuberklar.

Annars var tað, umframt henda 26 áragamla bókhaldara bert ein sjúklingur afturat sum hevði spondylitis, áðrenn tuberkelnir tóku seg upp í heila- og mönuserki. Tað var ein 26 ára gamal fiskimaður, sum doyði av meningitis 1 ár aftaná smittuna.² *Vend*

SUMMARY

The present material covers 17 cases of tuberculous meningitis found among 517 invertors carefully investigated during the period 1937 to 1947. None of the patients received antibiotic treatment and all died during the period of observation. Three of the meningitis cases constituted the final stage of preceding miliary tuberculosis; the patients were ill for between two and four months before death. In the remaining 14 cases meningitis was primary, death following after two to three weeks illness. The frequency of meningitis among the invertors was 4 %. The following observations were made with regard to the interval between inversion and the occurrence of meningitis:

The majority, about 70 %, of the meningitis cases occurred within six months of inversion (1. table). With children all cases occurred within the first year after inversion (2. table), with adults, 11 cases in all, nine occurred within the first year, while two appeared much later, two and a half and three years respectively, after the primary tuberculous infection (3. table).

BÓKMENTIR

1. *Gedde-Dahl*: Tuberkuloseinfeksjonen i lys av tuberkulinmatrikkelen. Disputats, Oslo 1948.

2. *Holm, S.*: Om den friske tuberkulöse infektion, dens klinik, prognose og behandling. Disputats, Köbenhavn 1947.
3. *Leitner, St. J.*: Die primäre Tuberkulose bei Erwachsenen und Kindern und ihre Entwicklung. Medizinischer Verlag Hans Huber, Bern 1948.
4. *Ustvedt, H. J.*: Lungetuberculosen og dens Behandling. Oslo: Tanum 1938.
5. *Wallgren, A.*: Erythema nodosum and pulmonary tuberculosis. Lancet, p. 359, 1938.